

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อโครงการ/กิจกรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2564 ตามตัวชี้วัดที่ 1 มิติที่ 2 มิติด้านคุณภาพการให้บริการ อาศัยแนวคิดทฤษฎี ข้อมูลพื้นฐานและกรอบแนวคิดการวิจัย โดยจะไล่เรียงหัวข้อดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 แนวคิดและความสำคัญของการกระจายอำนาจ

2.1.2 ความสำคัญของนวัตกรรม

2.1.3 นวัตกรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น

2.1.4 ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นกับการบริการกิจการสาธารณะ

2.1.5 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

2.2 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 แนวคิดและความสำคัญของการกระจายอำนาจ

แนวคิดและหลักการกระจายอำนาจ ถือเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ฉะนั้น การทำความเข้าใจถึงความหมายของหลักการกระจายอำนาจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดนี้ให้มากยิ่งขึ้น มีผู้ให้ความหมายของการกระจายอำนาจไว้หลากหลายดังต่อไปนี้

ศิริน กุศลานุภาพ และสุรเชษฐ์ ชีระมณี (2526, น. 39) ได้ให้ความหมายว่า การกระจายอำนาจ หมายถึง การกระจายหน้าที่และอำนาจจากรัฐบาลกลางไปสู่หน่วยงานระดับรองลงไป

เสนห์ จัยโต และคณะ (2530, น. 8) แสดงทัศนะว่า การกระจายอำนาจคือ การที่รัฐบาลนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในท้องถิ่นตนเอง โดยการเลือกผู้ปกครองที่เป็นคนในท้องถิ่น ซึ่งอำนาจในปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และการบังคับบัญชานั้นเป็นหน้าที่ของหน่วยการปกครองที่จะทำหน้าที่ปกครองตนเอง รัฐบาลกลางเป็นเพียงผู้ตรวจตราและควบคุมดูแลให้ท้องถิ่นปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานที่วางเอาไว้

จรรยา สุภาพ (2531, น. 84) และชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539, น. 22) ได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการกระจายอำนาจไว้ว่า ถือเป็นวิธีที่รัฐบาลมอบอำนาจปกครองบางส่วนให้กับองค์กรอื่นที่ไม่ได้เป็นเกี่ยวเนื่องกับส่วนของหน่วยบริหารราชการส่วนกลางในการไปจัดกิจกรรมให้บริการด้านสาธารณะบางอย่าง โดยมีความอิสระตามสมควร รวมถึงการมีอำนาจที่จะพิจารณาตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับการบังคับบัญชาเพียงแต่ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการของส่วนกลางเท่านั้น

รวมถึงมีนักคิดอีกหลายท่านที่มีความเห็นคล้ายกับการกระจายอำนาจ อาทิ เช่น ธเนศวร์ เจริญเมือง (2542, น. 290) วิทยา เชียงกุล (2543, น. 62) เดโช สนวนานนท์ (2545, น. 14-15) และสยาม คำปรีดา (2547, น. 228) ได้ให้คำนิยามการกระจายอำนาจ หมายถึง การบริหารจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น หรือขององค์กรนั้น ซึ่งราชการบริหารส่วนกลางเพียงควบคุมกำกับดูแลแต่ไม่ได้เข้าไปบังคับบัญชาสั่งการแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ดิน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) ได้ให้คำนิยามว่า การกระจายอำนาจในศัพท์ รัฐประศาสนศาสตร์ หมายถึง การขยายและมอบหมายให้หน่วยที่เล็กลงไปเป็นผู้ดำเนินการหรือตัดสินใจแทนส่วนสำนักงานใหญ่ การกระจายอำนาจแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

1.การลดความแออัดของสำนักงานใหญ่ หรือ Deconcentration ซึ่งหมายถึง สำนักงานใหญ่มอบหมายให้หน่วยย่อยเป็นผู้ดำเนินการ หรือตัดสินใจแทน แต่อำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังอยู่ที่สำนักงานใหญ่

2.การดำเนินการหรือการตัดสินใจตกเป็นของหน่วยย่อย หรือ Devolution ซึ่งหมายถึง การที่หน่วยย่อยสามารถตัดสินใจดำเนินงานได้เอง โดยไม่ต้องขออนุญาต หรือถูกหักท้วงจากสำนักงานใหญ่

นอกเหนือจากการให้ความหมายการกระจายอำนาจในข้างต้นแล้ว ยังได้มีการจำแนกความหมายของการกระจายอำนาจไว้ตามทฤษฎีดั้งเดิม และแนวคิดทฤษฎีใหม่ (ชานาญ ยุวบูรณ์, 2503 น. 8-9 อ้างถึงใน ตระกูล มีชัย , 2538 น. 1-2) โดยแนวทฤษฎีดั้งเดิมได้ให้ความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1.ลักษณะการกระจายอำนาจตามอาณาเขต (Decentralization by Territory) หมายถึง การมอบอำนาจให้แก่ท้องถิ่นในการจัดทำกิจกรรมหรือบริการสาธารณะต่าง ๆ ภายในเขตของตนเอง ทำให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเองมากขึ้น

2.ลักษณะการกระจายอำนาจตามกิจการ (Decentralization by function) หมายถึง การมอบอำนาจให้แก่สาธารณะสามารถจัดทำกิจการประเภทใดประเภทหนึ่งได้ ทั้งนี้เพื่อให้อิสระในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับเทคนิคที่นำมาใช้ของงานนั้น

สำหรับความหมายของการกระจายอำนาจตามทฤษฎีสมัยใหม่ที่น่าสนใจกับการพิจารณาตามบริบทที่ว่า เป็น “การรวมอำนาจ” หรือ “การกระจายอำนาจ” นั้น ควรจะพิจารณาว่าอำนาจที่จะตัดสินใจขั้นสุดท้ายนั้นอยู่กับองค์กรปกครองเดียวหรือหลายองค์กรปกครอง ถ้ารวมอยู่ในองค์กรปกครองเดียวเรียกว่า การรวมอำนาจ แต่ถ้าอำนาจตกอยู่กับหลายองค์กรจะเรียกว่า การกระจายอำนาจ แนวคิดทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยในประเด็นที่จะแยกความหมายของการกระจายอำนาจออกเป็นการกระจายอำนาจตามอาณาเขตและการกระจายอำนาจตามกิจการ เพราะการที่จะพิจารณาว่ากระจายอำนาจหรือไม่นั้น ควรพิจารณาว่าองค์กรนั้นมีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการกระจายอำนาจ โดยมองว่าคำว่า “การกระจายอำนาจ” (Decentralization) มีความหมาย 2 นัย นัยแรก มองว่าการกระจายอำนาจหมายถึงการโอนอำนาจ (Devolution) (ศุภสวัสดิ์ ชีวาล, 2545, น.7) เป็นคำที่สะท้อนถึงการกระจายอำนาจที่มีระดับสูงกว่าความหมายในนัยที่ 2 คือ การกระจายอำนาจที่หมายถึงการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) เพราะการกระจายอำนาจในความหมายของการแบ่งอำนาจนั้น ดูเหมือนจะเป็นเพียงการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นในหน่วยราชการหรือกลไกของรัฐบาลด้วยกันเองมากกว่า ในขณะที่การกระจายอำนาจในความหมายที่สองนั้น อาจหมายถึงการกระจายอำนาจที่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นภายใต้หน่วยราชการหรือ

กลไกของรัฐบาลด้วยตนเอง แต่อาจจะเป็นการกระจายอำนาจลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระ

จากการทบทวนคำนิยามของการกระจายอำนาจข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การกระจายอำนาจหมายถึง การกระจายอำนาจ/หน้าที่ของรัฐบาลกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรดังกล่าวจัดทำบริการสาธารณะให้แก่คนในท้องถิ่น หรือให้อำนาจในการตัดสินใจบางอย่างโดยมีอิสระตามสมควร โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง รัฐบาลกลางมีบทบาทเพียงเป็นหน่วยในการควบคุมดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นนั้นดำเนินการตามมาตรฐานที่ตั้งเอาไว้

2.1.1.1 วัตถุประสงค์ของการกระจายอำนาจ

ตระกูล มีชัย (2538, น.19) ให้ความเห็นว่า การกระจายอำนาจต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. ประสิทธิภาพของหน่วยราชการเพื่อการบริหาร การจัดการ และการให้บริการประชาชน
2. ประสิทธิภาพของการทำงาน
3. ช่วยพัฒนาบรรยากาศการทำงานของข้าราชการและพนักงานให้มีความกระตือรือร้นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ ตระกูล มีชัย ระบุว่า การกระจายอำนาจควรเป็นไปภายใต้หลักการ คือ 1) ให้มีการกระจายอำนาจ วินิจฉัย สั่งการ และการบริหารลงไปยังหน่วยซึ่งรับผิดชอบบริการใกล้ชิดประชาชนให้มากที่สุด 2) ผู้รับมอบอำนาจต้องมีความพร้อมในการรับมอบหน้าที่ ความรับผิดชอบและอำนาจที่มากขึ้น โดยผู้กระจายอำนาจต้องให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ 3) ต้องสร้างดุลยภาพระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบกับอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น 4) การกระจายอำนาจต้องเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและบรรยากาศของการทำงาน และก่อประโยชน์ต่อประชาชนและสังคมโดยรวม และ 5) การกระจายอำนาจต้องเป็นไปโดยมีเป้าหมายชัดเจนที่สามารถประเมินได้ และต้องมีการเตรียมขั้นตอนให้เป็นระบบเพียงพอก่อนการดำเนินการ

2.1.1.2 ลักษณะสำคัญของหลักการกระจายอำนาจปกครอง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539, น. 22-23), ธเนศวร์ เจริญเมือง (2542, น. 291) และ สันสิทธิ์ ขวลิธอรรถ (2546, น. 43) มีมุมมองเกี่ยวกับหลักการกระจายอำนาจปกครองว่า มีลักษณะสำคัญคล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

1. มีการจัดตั้งองค์การขึ้นเป็นนิติบุคคลเพิ่มขึ้นจากส่วนกลาง หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้มีหน้าที่งบประมาณ และทรัพย์สินเป็นของตนเองต่างหาก และไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนกลางเพียงแต่ควบคุมดูแลให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น

2. มีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างใกล้ชิด ถ้าไม่มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่นเลย ก็ไม่นับว่าเป็นการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. มีอิสระในการปกครองได้ตามสมควร การกระจายอำนาจการปกครองนั้นต้องกำหนดให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจอิสระในการบริหารงานหรือจัดทำกิจการที่ได้รับมอบหมายได้เองตามสมควร คือมีอำนาจวินิจฉัยได้เองด้วยงบประมาณและเจ้าหน้าที่ของตนเอง

4. มีงบประมาณและรายได้ของท้องถิ่น ตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองนั้น หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีงบประมาณของตนเอง ซึ่งแยกต่างหากจากส่วนกลาง โดยมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และทรัพย์สิน ตลอดจนเงินอุดหนุน (ถ้ามี) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการต่าง ๆ

5. มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากจะมีงบประมาณแยกออกเป็นสัดส่วนของตนเองแล้ว การกระจายอำนาจการปกครองนั้น จะต้องมีการที่อื่นเป็นพนักงานของตนเองเป็นส่วนใหญ่หรือทั้งหมด เจ้าหน้าที่เหล่านี้มิได้สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลางโดยตรง แต่เป็นเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นแต่ละแห่งนั้นนั่นเอง

ประธาน สุวรรณมงคล (2547, น. 17-18) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการกระจายอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) การกระจายภารกิจหน้าที่ รัฐได้มอบภารกิจหน้าที่บางประการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบดำเนินการแทนรัฐ เช่น การจัดการศึกษาบางระดับ การให้บริการสาธารณสุข เป็นต้น

2) การกระจายอำนาจการตัดสินใจ ในภารกิจหน้าที่ที่รัฐบาลมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจตัดสินใจอิสระในภารกิจหน้าที่นั้นด้วย

3) การกระจายทรัพยากรการบริหาร เมื่อรัฐบาลมอบอำนาจหน้าที่และอำนาจตัดสินใจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว จะต้องมอบทรัพยากรการบริหารด้วยเช่นกัน ได้แก่ รายได้จากการจัดเก็บภาษีในเขตจำนวนบุคลากรที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

4) การกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมืองให้แก่ประชาชน เป็นการเปิดมิติให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น การให้สิทธิแก่ประชาชนเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้มีการพิจารณาถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งต่อไป เป็นต้น

5) การกระจายความรับผิดชอบที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การกระจายอำนาจหน้าที่และทรัพยากรทางการบริหารให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องควบคู่ไปกับการทำให้ผู้บริหารได้ด้วย โดยมีการกำกับดูแลจากรัฐและประชาชนในท้องถิ่นด้วย (Accountability) ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ด้วย โดยมีการกำกับดูแลจากรัฐและประชาชนในท้องถิ่นด้วย

2.1.1.3 ประเภทของการกระจายอำนาจ (Decentralization Types)

นอกจากนี้จากความหมาย ลักษณะสำคัญและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ยังสามารถจำแนกประเภทของการกระจายอำนาจโดยแบ่งได้เป็น 6 ประเภท (Manor, 1999) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยาย (Decentralization by default)

การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยายนี้ เกิดมาจากภาวะที่องค์กร หน่วยงาน หรือรัฐบาลกลาง ไม่สามารถบริหารงานหรือทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนกระทั่งเกิดความล้มเหลวในการทำงาน จึงทำให้ภาคประชาชนหรือภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเกิดความตระหนักและลุกขึ้นมาเรียกร้องเพื่อให้มีการกระจายอำนาจให้กับกลุ่มประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการทำงานด้วยตัวเอง

2) การแปรรูปกิจการของภาครัฐ (Privatization)

รูปแบบของการกระจายอำนาจในลักษณะของการแปรรูปกิจการของภาครัฐนี้มีลักษณะแบบการ “โยกโอน” (handover) การกิจหรือการให้บริการสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐบาลไปให้กับภาคเอกชนทำหน้าที่แทน ซึ่งหลักการในลักษณะนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่าหากภาคเอกชนให้บริการสาธารณะหรือทำหน้าที่ใดได้ดีกว่ารัฐ ก็ควรจะโยกโอนหน้าที่นั้นให้กับเอกชนทำหน้าที่แทน เพื่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความคุ้มค่าทางการบริหารทรัพยากร เพราะหากรัฐยังให้บริการอยู่ก็จะส่งผลให้การให้บริการสาธารณะในด้านนั้นมีประสิทธิภาพและคุณภาพต่ำ ดังนั้น การให้เอกชนเข้ามาทำหน้าที่แทนจึงเป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพมากกว่า

3) การกระจายอำนาจภายใต้แนวความคิดเรื่องการแบ่งอำนาจทางการบริหาร (Deconcentration / Administrative decentralization)

รูปแบบของการกระจายอำนาจในลักษณะของการแบ่งอำนาจทางการบริหารนี้ เป็นลักษณะที่ หน่วยงานภาครัฐจากส่วนกลาง ได้แบ่งอำนาจหน้าที่มาให้กับหน่วยงานที่มีระดับรองลงมาจากส่วนกลางที่กระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานนี้มีอำนาจในการดำเนินงานในพื้นที่ของตนเองในระดับหนึ่ง แต่อำนาจหน้าที่ นโยบาย หรือ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ดังกล่าวยังถือว่าเป็นบุคลากรที่แบ่งแยกออกมาจากส่วนกลาง ดังนั้น บุคลากรและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ได้รับการแบ่งแยกอำนาจมานี้ยังคงขึ้นอยู่กับส่วนกลางเป็นสำคัญ

4) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจ (Delegation)

รูปแบบการกระจายอำนาจในลักษณะของหลักการมอบอำนาจนี้ ถือได้ว่าหลักการมอบอำนาจนั้นมีลักษณะของความเป็นอิสระในการทำงานมากกว่าหลักการแบ่งอำนาจ ซึ่งการมอบอำนาจในที่นี้ส่วนใหญ่จะพิจารณาในมิติของการมอบอำนาจ “หน้าที่” หรือ “ภารกิจ” ให้กับหน่วยงานหรือองค์กรประเภทต่าง ๆ แต่ยังไม่ได้พิจารณาหรือเน้นไปยังการมอบอำนาจเชิงพื้นที่ ซึ่งหลักการมอบอำนาจในลักษณะนี้สามารถยกตัวอย่างหน่วยงานที่ได้รับมอบอำนาจ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรมหาชน องค์กรอิสระ หรือองค์กรพิเศษที่ทำหน้าที่เฉพาะโครงการ ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรเหล่านี้ ได้รับมอบอำนาจหน้าที่และภารกิจในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งจากส่วนกลาง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐบาลกลางผ่านมาตรฐาน กลไกทางกฎหมาย ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ (Devolution)

ภายใต้แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจนั้น หลักการกระจายอำนาจแบบถ่ายโอนอำนาจ (devolution) ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจที่มีความกว้างขวางมากที่สุด มากกว่าการแบ่งอำนาจ (deconcentration) และการมอบอำนาจ (delegation) เนื่องจากการถ่ายโอนอำนาจนี้รัฐบาลกลางได้ถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ มาให้กับหน่วยงานระดับรองลงมา ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่จากรัฐบาลมาพร้อม “ความเป็นอิสระ” ในการตัดสินใจเพื่อการบริหารจัดการ พัฒนา แก้ไขปัญหา ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งไม่ได้มองเพียงแค่มิติในการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่อย่างเดียว แต่ยังพิจารณาถึงมิติในบริหารงานเชิงพื้นที่ของแต่ละแห่งด้วย ดังนั้น การถ่ายโอนอำนาจนี้จึงให้ความอิสระในการตัดสินใจทางการบริหารและปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ แก่หน่วยงานที่ได้รับการถ่ายโอน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยการถ่ายโอนอำนาจนี้ บทบาทของรัฐบาลกลางหรือหน่วยงานส่วนกลางจะเข้ามาแทรกแซงการใช้อำนาจหรือการบริหารงานของท้องถิ่นได้อย่างจำกัดมากหรือแทรกแซงไม่ได้เลย ตลอดจนไม่มีบทบาทในการควบคุมให้ท้องถิ่นปฏิบัติงานภายใต้การบังคับบัญชาจากส่วนกลาง แต่หน่วยงานส่วนกลางหรือรัฐบาลจะเป็นเพียงแค่ผู้คอยกำกับดูแลหรือให้ปรึกษาในการทำงานด้านต่าง ๆ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะ

ปฏิบัติตามหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การถ่ายโอนอำนาจนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1. การถ่ายโอนอำนาจทางการบริหาร (Administrative devolution) ซึ่งหากจะอธิบายให้เกิดความชัดเจนมากที่สุด การถ่ายโอนอำนาจทางการบริหารนี้สามารถอธิบายได้ผ่านรูปแบบของ “การปกครองตนเองของท้องถิ่น (local-self-government)” โดยการถ่ายโอนอำนาจทางการบริหารนี้ หน่วยงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าได้รับการถ่ายโอนอำนาจทั้งทางการบริหาร อำนาจหน้าที่ และการคลัง อย่างกว้างขวางและมีความเป็นอิสระในการดำเนินงานมากพอสมควร ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสดำเนินงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยทรัพยากรและความสามารถของท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่น ได้อย่างอิสระและสมบูรณ์ เนื่องจากการถ่ายโอนอำนาจทางการบริหารนี้ ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทรัพยากรเป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณและบุคลากรของท้องถิ่น ตลอดจนมีอิสระในการใช้ทรัพยากรของตนเองเหล่านี้ในการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างอิสระ

ระดับที่ 2. การถ่ายโอนอำนาจทางนิติบัญญัติ (Legislative devolution) ถือได้ว่าเป็นการถ่ายโอนอำนาจที่กว้างขวางและสูงสุดเมื่อพิจารณาการถ่ายโอนอำนาจภายใต้รูปแบบการปกครองประเทศแบบรัฐเดี่ยว (unitary state) จนถึงขั้นคล้ายคลึงกับการปกครองในระบอบสหพันธรัฐ ยกตัวอย่างเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศสหราชอาณาจักร (Bogdanor, 1999) ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจในลักษณะนี้ถือได้ว่า รัฐบาลกลางได้ถ่ายโอนอำนาจมาให้หน่วยงานระดับรองลงมาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในเชิงอำนาจหน้าที่และในเชิงพื้นที่เพื่อให้ท้องถิ่นกำหนดชะตาชีวิตของท้องถิ่นเองได้อย่างเต็มที่ มีอำนาจในการจัดตั้งสภาที่เป็นสภาของท้องถิ่นเอง (local assembly) เพื่อออกกฎหมายบังคับใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งสภาท้องถิ่นนี้ถือว่าเป็นสภานิติบัญญัติของท้องถิ่น ซึ่งยังถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐมิได้แยกตัวออกไปจากรัฐแต่อย่างใด แต่สภาท้องถิ่นที่ว่ามีอำนาจหน้าที่อย่างอิสระในการออกกฎหมาย นโยบาย เพื่อบังคับใช้ในพื้นที่หรือในท้องถิ่นของตน โดยรัฐบาลกลางไม่สามารถมาแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานของท้องถิ่นได้

6) การกระจายอำนาจทางการคลัง (Fiscal decentralization)

โดยพื้นฐานแล้วการกระจายอำนาจทางการคลังถือเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ภายใต้การกระจายอำนาจ เพราะหากมีการกระจายอำนาจหน้าที่เพียงอย่างเดียว ก็อาจส่งผลให้หน่วยงานที่ได้รับการกระจายอำนาจสามารถทำงานหรือขับเคลื่อนไปได้หากไม่ได้รับการกระจายอำนาจทางการคลัง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “มีแค่หน้าที่ แต่ไม่มีเงิน” ก็ไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งการกระจายอำนาจทางการคลังนี้ เป็นการกระจายอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการงบประมาณและการคลังจากส่วนกลางมาให้ท้องถิ่น พร้อมกับเงินงบประมาณที่ถูกจัดจำแนกโดยยึดตาม

ภารกิจหรือการจัดแบ่งบริการสาธารณะออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้ว การกระจายอำนาจทางการคลังนี้เองยังส่งผลให้ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บรายได้ที่เป็นรายได้ของท้องถิ่นเองผ่านมาตรการทางการคลังหรือภาษีประเภทต่าง ๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจทางการคลังในอีกมิติหนึ่งก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมการทำงานของท้องถิ่นผ่านมาตรการและเงื่อนไขทางการคลังรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย

2.1.1.4 จุดแข็งของการกระจายอำนาจ

สำหรับแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) นั้น สามารถวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นจุดแข็งการกระจายอำนาจได้ในมิติต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (Mikesell, 2007)

จุดแข็งของการกระจายอำนาจ

1) การกระจายอำนาจสามารถสะท้อนความต้องการในระดับพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (Spatial) เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้บริหารจัดการเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจึงทำให้เกิดการสะท้อนปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพภายใต้ความเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

2) การกระจายอำนาจส่งผลให้เกิดการมีข้อมูลข่าวสาร การให้บริการสาธารณะและการตอบสนองความต้องการที่ดีกว่า เนื่องจากการกระจายอำนาจส่งผลให้เกิดการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมในการบริหารจัดการท้องถิ่นและการให้บริการสาธารณะ ส่งผลให้เกิดการตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดผ่านการปฏิบัติงานโดยคนในท้องถิ่นเอง

3) การกระจายอำนาจก่อให้เกิดโอกาสในการสร้างความร่วมมือทางการบริหารและการพัฒนาร่วมกันระหว่างท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นวิธีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพผ่านการบริหารงานแบบความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นด้วยกัน หรือระหว่างท้องถิ่นกับภาคเอกชนในพื้นที่

4) การกระจายอำนาจมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารกิจการสาธารณะรูปแบบใหม่ เนื่องจากเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้คิด ได้สร้างสรรค์วิธีในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตนในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางการบริหารกิจการสาธารณะได้เป็นอย่างดี

5) การกระจายอำนาจส่งผลให้มีการสร้างความรับผิดชอบ การติดตามและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐมากขึ้น เนื่องจากประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่

ผ่านมิติทางการเมืองท้องถิ่น การถอดถอน และการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการทำงานของข้าราชการในท้องถิ่น

6) การกระจายอำนาจก่อให้เกิดการแบ่งเบาภาระการบริหารงานของหน่วยงานส่วนกลางทั้งภาระทางด้านหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ ภาระทางการคลัง ภาระทางการบริหาร และภาระทางทรัพยากรบุคคล มิติต่าง ๆ เหล่านี้ การกระจายอำนาจถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการแบ่งเบาภาระการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง

7) การกระจายอำนาจก่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ พัฒนา และเสริมสร้างรากฐานประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นการกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางไปยังท้องถิ่น เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ด้วยความสามารถของคนในท้องถิ่นเอง ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การกระจายอำนาจจึงถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจากระดับฐานรากของสังคม

2.1.1.5 ปรัชญาพื้นฐานรองรับการกระจายอำนาจ

สำหรับปรัชญาพื้นฐานรองรับการกระจายอำนาจนั้น สามารถจำแนกพิจารณาออกเป็น 4 ประเด็น (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539: 26) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

วัตถุประสงค์หลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญคือ เพื่อการกระจายอำนาจหน้าที่ในการทำงานจากหน่วยงานส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่แทนส่วนกลางในการให้บริการสาธารณะหรือหน้าที่เฉพาะกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่ได้รับมอบหมาย นอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระในการปฏิบัติงานแล้ว การปกครองท้องถิ่นยังเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระทางการคลัง และภาระทางทรัพยากรของหน่วยงานส่วนกลางได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2) เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

การปกครองส่วนท้องถิ่นมีเป้าหมายสำคัญอันเป็นหลักการพื้นฐานคือ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันทำงาน บริหารจัดการท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างตรงจุด เพราะแต่เดิมที่เน้นการปกครองแบบรวมศูนย์นั้น บุคลากรจากส่วนกลางที่มาปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นไม่ใช่คนที่อยู่ในท้องถิ่นมาก่อนและส่วนกลางไม่ทราบปัญหา

หรือไม่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุดช่องว่างทางการบริหารเหล่านี้

3) เพื่อประสิทธิภาพและความคุ้มค่าทางการบริหาร

จากที่ได้กล่าวไป การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองที่ได้รับการกระจายอำนาจมาจากราชการส่วนกลาง ทั้งการกระจายอำนาจทางการเมือง การบริหาร การกระจายอำนาจทางการคลังรวมถึงบุคลากร ถ่ายโอนมายังท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณและบุคลากรเป็นของตนเอง ส่งผลให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายหรือภาระทางการคลังของระบบราชการ เกิดความคุ้มค่าทางการบริหาร และส่งผลให้การทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะได้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่มากกว่าบุคคลจากภายนอกที่ส่งมาจากส่วนกลาง

4) เพื่อเป็นแหล่งบ่มเพาะและสถานศึกษาทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่คนในท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็น “โรงเรียนเพื่อฝึกฝนประชาธิปไตย” ให้แก่ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น เนื่องจากการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหารในระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ตลอดจน ส่งผลให้ประชาชนได้รับสิทธิในการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง สวัสดิการ ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น จึงทำให้เกิดการกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครอง และการบริหารในระดับท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการทำงาน การแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการ และการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น ด้วยศักยภาพและความสามารถของคนในท้องถิ่นเอง ฝึกฝนทักษะในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจากระดับชุมชนและระดับตำบล อันมีผลโดยตรงต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยจากระดับฐานรากของสังคม

2.1.2 ความสำคัญของนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง ความคิด การกระทำ หรือสิ่งของที่เป็นสิ่งใหม่ คำว่าใหม่นั้นไม่จำเป็นว่าต้องเป็นสิ่งแรกที่อุบัติขึ้นบนโลก แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลว่าสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นนั้นเป็นสิ่งใหม่หรือไม่ ความเห็นของบุคคลจึงกลายเป็นตัวตัดสินการตอบสนองของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น หากเขาเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา สิ่งนั้นก็จะเป็นนวัตกรรม ส่วนคำว่า “ใหม่” ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมมิใช่จำเป็นว่าต้องเป็นความรู้ใหม่ของบุคคล แต่อาจเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งที่มีมานานแล้ว แต่ยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่จะชอบหรือยอมรับ (Roger, 1983, p.11) ในขณะที่นักวิชาการนามอุโฆษอย่าง โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter, 1984) กล่าวถึงนวัตกรรมไว้ว่า เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เดิม กระบวนการผลิตใหม่

แหล่งทรัพยากรใหม่ ตลาดใหม่ หรือองค์การใหม่ ในขณะที่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัยด้านนวัตกรรมในปัจจุบันอย่าง Richard Wolfe (1994, pp.417-419) กล่าวว่า นวัตกรรมโดยทั่วไปมีตั้งแต่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือการประดิษฐ์ใหม่ ที่สามารถนำมาให้เกิดประโยชน์ได้ ดังนั้นจึงมีสินค้าใหม่ออกสู่ตลาดอันเป็นที่มาของ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Productive Innovation) นวัตกรรมบริการ (Service Innovation) และนวัตกรรม กระบวนการ (Process Innovation) ในด้านสหภาพยุโรป ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า เป็นการปรับใช้ ผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการผลิตใหม่ การตลาดหรือรูปแบบองค์กรใหม่ ที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงมูลค่าในแง่ของ ผลประโยชน์ด้านการเงิน ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และความมีประสิทธิภาพ (European Parliament Research Service, 2016, Online)

จากนิยามข้างต้น พอจะสรุปองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความหมายของคำว่า “นวัตกรรม” ได้สาม ประการ คือ 1) ความใหม่ (Novelty) ที่เพียงพอจะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน 2) ความมีคุณค่า (Value) เช่น การสร้างผลกำไรให้กับบริษัท เพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการทำงาน หรือ ปรับปรุงความอยู่ของผู้ใช้ให้ดีขึ้น และ 3) เกิดการยอมรับจากคนในสังคม (Adoption) ที่จะเปลี่ยนมาใช้ในสิ่งใหม่นั้น ทั้งนี้ นวัตกรรม สามารถ จัดเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2547, น.5; European Parliament Research Service, 2016, Online; Schumpeter, 1984; Edison, Ali and Torkar, 2013, pp.1394-1395)

1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product innovation) เป็นการผลิตสินค้าหรือบริการใหม่ ๆ ที่มีนัยสำคัญที่ ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทั้งทางด้านเทคนิคเฉพาะทาง องค์ประกอบ วัสดุ ซอฟต์แวร์ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้ใช้ ให้ความสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตสินค้า สร้างสินค้าที่มีความแตกต่าง

2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation) เป็นการเปลี่ยนแนวทาง หรือวิธีการผลิตสินค้า หรือ การให้บริการในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากเดิม ด้วยการพัฒนาสร้างสรรค์กระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางเทคโนโลยีตลอดจนความรู้กระบวนการและเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการ ประยุกต์ใช้แนวคิด วิธีการ หรือกระบวนการใหม่ ๆ ที่ส่งผลให้กระบวนการการผลิตและการทำงานโดยรวมให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสูงสุด

3) นวัตกรรมการตลาด (Marketing innovation) คือการพัฒนาตลาดใหม่ที่มีการปรับปรุงวิธีการในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ การจัดวางตราสินค้า การส่งเสริมการขาย (Promotion) และการบริการ รวมถึงการแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ให้กับตลาด การจัดวางตำแหน่งของนวัตกรรม เช่น รูปแบบการผลิต การนำ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ที่มีนัยสำคัญต่อการปรับปรุงการตลาดมาปรับใช้

4) นวัตกรรมองค์กร (Organization innovation) คือการสร้างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างธุรกิจ การปฏิบัติการ ตัวแบบ และอาจรวมถึงกระบวนการ การตลาดและรูปแบบธุรกิจเป็นนวัตกรรมที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการ และบริหารองค์กร ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการมาปรับปรุงการบริหารภายในองค์กร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและการเงินเพื่อสร้างเป็นนวัตกรรมในโครงสร้างการจัดการ, ระบบบริหารทรัพยากร, ระบบการเงิน และระบบค่าตอบแทนลูกจ้าง

5) นวัตกรรมการจัดการ (Management innovation) การสร้างนวัตกรรมการจัดการนั้นองค์กรจะต้องใช้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการมาปรับปรุงระบบโครงสร้างเดิมขององค์กรซึ่งรูปแบบการบริหารจะเป็นไปในลักษณะการมีส่วนร่วมของพนักงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความคิดเห็นใหม่ ๆ เกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสามารถสร้างรายได้และนำไปสู่ผลกำไรให้กับบริษัทได้ เช่น การบริหารองค์กรในลักษณะที่เป็นงานประจำกับสายการบังคับบัญชาที่เป็นแบบโครงการ เป็นต้น

ความสำคัญของนวัตกรรม

นวัตกรรมได้เข้ามามีบทบาทในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง กระทั่งในปัจจุบันกลายเป็นตัวแบบการพัฒนาประเทศสำคัญที่เรียกว่า ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่จะเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เช่น การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม การขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมด้วยเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ การผลิตที่เน้นภาคบริการมากขึ้น เป็นต้น (สุรัชพงศ์ สิกขาบัณฑิต, 2561, ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงเฉพาะประเด็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น นวัตกรรมยังส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาประเด็นด้านอื่น ๆ ดังนี้ (OECD, 2012, pp. 10-25)

1) การเพิ่มการพัฒนาและลดช่องว่างทางเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เนื่องจากประเทศต่าง ๆ มีทรัพยากรที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเติบโตอาจไม่ครอบคลุม ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการพัฒนา อันกลายเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นรายได้ ความสามารถทักษะในชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ ทว่านวัตกรรมได้เข้ามาทำให้การพัฒนาดังกล่าวครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1.1) การช่วยลดช่องว่างในมาตรฐานการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม (ระหว่างคนจน-คนรวย) เช่น การทำให้สินค้ามีราคาถูกลง ทำให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อย (คนจน) สามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น (innovation for low and middle-income groups) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสินค้าและบริการที่มีความจำเป็นต่อสุขภาพ หรืออาหารการกิน

ทั้งยังสามารถปรับปรุงสวัสดิการให้กับประชาชนที่มีรายได้น้อยให้สามารถทำได้ง่ายขึ้น และทำให้เข้าถึงประชากรได้มากขึ้น

1.2) ช่วยส่งเสริมให้ “ผู้ประกอบการรากหญ้า” (Grassroot Entrepreneurship) สามารถเข้าสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น เช่น การเปลี่ยนจากการผลิตการเกษตรหรืองานอุตสาหกรรม (ฝีมือ) แบบดั้งเดิมไปสู่การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งบ่อยครั้งเป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้คนให้ดีขึ้น เนื่องจากพวกเขาเหล่านี้ มักไม่ถูกรับรวมในระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการ และเป็นชนชั้นที่อยู่ล่างสุดหากนำเสนอไปเปรียบเทียบกับรูปแบบพีระมิด ด้วยเหตุนี้ นวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น การใช้มือถือแบบสมาร์ตโฟน ที่ทำหน้าที่ได้หลายประการ จะช่วยให้พวกเขาเหล่านี้สามารถถูกรับรวมกับระบบเศรษฐกิจแบบเป็นทางการได้

1.3) เกิดการปรับปรุงการเสมอภาคด้านค่าจ้างเนื่องจากการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้ช่องว่างระหว่างค่าจ้างแคบลง เนื่องจากผู้คนต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ไปพร้อมๆ กัน เช่น ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ ต้องนำเข้าเครื่องจักรที่มีความทันสมัย ก่อให้เกิดการปรับปรุงเทคโนโลยีในการผลิต และการปรับเปลี่ยนค่าจ้างแรงงานให้เพิ่มมากขึ้น

2) การพัฒนาด้านการศึกษา ทักษะ และทุนมนุษย์ เนื่องจากการศึกษาและทักษะเป็นพื้นฐานสำคัญของนวัตกรรม การมีงบประมาณที่จำกัดด้านการศึกษาจึงยากที่จะปรับปรุง/พัฒนาการศึกษาให้อยู่ในระดับสูง ดังนั้น นวัตกรรมจึงจะช่วยให้ยกระดับการศึกษาได้ ด้วยการส่งเสริมการศึกษาจากภายนอก (ประเทศ) หรือการยกระดับทักษะฝีมือจากการฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่มีนวัตกรรมระดับสูง ประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่จะแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างศักยภาพและทักษะฝีมือ

3) เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ซึ่งเป็นนวัตกรรมอันทรงพลัง ช่วยลดต้นทุนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เช่น การเรียนรู้ของนักวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมในประเทศกำลังพัฒนาโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศจากประเทศที่พัฒนาแล้วและมีการใช้นวัตกรรมระดับสูง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว นอกจากนี้ นวัตกรรมด้านเทคโนโลยียังช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถแสวงหาลูกค้าได้ทั่วโลก นวัตกรรมเช่นนี้ก่อให้เกิดห่วงโซ่อุปทานระดับโลก และทำให้เทคโนโลยีนั้นถูกส่งต่ออย่างรวดเร็วผ่านบริษัทข้ามชาติ

4) นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพโลกาภิวัตน์ ส่งผลสำคัญต่อประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่นวัตกรรมจะส่งผลกระทบมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก

4.1) การเปิดตลาดการค้าของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่นำมาซึ่งการแข่งขันในการลงทุนด้านผลิตสินค้า จึงทำให้อำนาจการผลิตจากผู้ผลิตภายในประเทศลดต่ำลง การแข่งขันดังกล่าวทำให้เกิดการปรับปรุงการผลิตอย่างมโหฬารด้วยการใช้สมรรถนะของนวัตกรรม

4.2) เปิดโอกาสให้ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่เรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากประเทศที่มีนวัตกรรมระดับสูง

4.3) การบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทำให้ขนาดทางเศรษฐกิจขยายมากขึ้นและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

4.4) การเปิดเสรีด้านการค้าก่อให้เกิดการสร้างความชำนาญเฉพาะด้าน นำมาซึ่งการผลิตที่เน้นการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ สุดท้ายจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างของระบบสวัสดิการระดับประเทศ โดยเฉพาะในประเทศที่ต้องการผลักดันการผลิตสินค้าและบริการผ่านการสร้างนวัตกรรม

5) การพัฒนาเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ นวัตกรรมช่วยให้เศรษฐกิจเกิดการเติบโตได้อย่างรวดเร็วและได้ท้าทายกับปัญหาที่แก้ไขได้ยากของประเทศกำลังพัฒนา เช่น ความยากจน และสุขภาพ ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาความยากจนซึ่งมีสาเหตุประการหนึ่งจากการขาดโอกาสและเชื่อมโยงกับการมีสุขภาพไม่ดี ก่อให้เกิดศักยภาพด้านกำลังคนถดถอย ดังนั้น ความท้าทายของปัญหาสังคมเช่นนี้ สามารถนำนวัตกรรมเข้ามาเป็นตัวเร่งในการแก้ปัญหาได้ เช่น ประเทศอินเดียในทศวรรษ 1960 ที่มี “การปฏิวัติเขียว” (Green Revolution) โดยการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการเพาะปลูก การผลิตสัตว์ การชลประทาน ซึ่งผลที่ตามมาคือมีทั้งการเพิ่มจำนวนผลผลิตทางการเกษตรและลดความอดอยากในประเทศ

2.1.3 นวัตกรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น

นวัตกรรมได้ถูกเสนอในทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขันของ Porter (1985) เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการขับเคลื่อนการให้บริการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New public management) ซึ่งเป็นการนำแนวทางการบริหารในภาคเอกชนหรืออุตสาหกรรมมาใช้ในภาครัฐ จึงเห็นได้ว่า นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการบริหารงานภาครัฐ ที่ไม่เน้นเป็น “นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Innovation Products)” แต่เป็น “การบริการที่เป็นกระบวนการใหม่

(Service Processes)” หรือเป็นการบริการที่มีกระบวนการที่เปลี่ยนแปลง/พัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Change/Improvement) ในลักษณะเดียวกับนวัตกรรมสังคมที่มุ่งการแก้ไขปัญหาสังคมดังเช่นความสำเร็จของแผนงานนวัตกรรมสังคม (Social Innovation Plan) ที่ริเริ่มดำเนินการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยนายกเทศมนตรีเมืองโซล ในช่วงปี 2006-2010 ด้วยการระดมความคิดสร้างสรรค์จากบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเมืองโซลสู่มหานครอันดับต้นของโลกและเพิ่มความสุขของประชากร ด้วยการสร้างสรรค์นวัตกรรมและนำไปใช้พัฒนาเมืองจนประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายข้างต้นได้ (O’Byrne & Others, 2014, p.53)

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร) ได้จัดตั้งศูนย์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบราชการไทยขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางของการรวบรวมข้อมูลทางนวัตกรรมของการบริหารจัดการ จากหน่วยงานภาครัฐทุกภาคส่วน โดยศูนย์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบราชการภาครัฐ (2561) ได้กำหนดคำนิยามของนวัตกรรมภาครัฐ หมายถึง แนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ๆ ในการพัฒนาองค์กร (Organization Development) การดำเนินงาน (Work Process) และการให้บริการ (Service Delivery) อันเป็นผลมาจากการสร้าง พัฒนา เพิ่มพูน ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มประสิทธิผล และคุณภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่ครอบคลุมทั้งการบริการ การบริหาร นวัตกรรมทางความคิด และเชิงนโยบาย โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีความสอดคล้องกับ "ศาสตร์พระราชา" หรือหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร คือ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" มาเป็นหัวใจของการดำเนินงาน Government innovation lab เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับประชาชนและหน่วยงานจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบ สร้างสรรค์ และร่วมทดลองการบริการแบบใหม่ของภาครัฐ

นวัตกรรมของภาครัฐ: ความเป็นผู้ประกอบการ

แม้ว่าความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เป็นแนวคิดจากภาคเอกชน แต่จำนวนงานวิจัยและหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน กลับเพิ่มมีมากขึ้นในช่วงสี่สิบปีที่ผ่านมาเท่านั้น (วรรณา ประยุกต์วงศ์, 2561) ที่สำคัญยังมีงานวิจัยที่พบว่าผู้ประกอบการที่เป็นผู้รวบรวมปัจจัยและทุนมาผลิตสินค้าหรือบริการอย่างสร้างสรรค์/คิดค้นนวัตกรรมในระบบเศรษฐกิจได้นั้น มีพฤติกรรมที่แตกต่างจากผู้ประกอบการในความหมายเดิมด้วย ดังที่ Sarasvathy (2001) ได้ทำวิจัยพฤติกรรมของผู้ประกอบการจำนวนมาก พบว่าผู้ประกอบการเหล่านั้นมีหลักตรรกะการตัดสินใจคล้ายคลึงกัน เป็นหลักตรรกะที่แตกต่างจากหลักตรรกะเดิมที่เรียกว่าหลักตรรกะพยากรณ์ (Predictive Logic) คือการวางแผนเป้าหมายที่ต้องการ และมองหาทรัพยากรที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว เป็นการมองกระบวนการประกอบการเป็นแบบเชิงเส้นเป็นลักษณะการ

เปลี่ยนแปลงแบบเป็นขั้นเป็นตอน ตามแผนที่คาดการณ์หรือพยากรณ์ไว้ ขณะที่ผู้ประกอบการเหล่านั้น ใช้แนวคิดตรงข้ามคือ เป็นลักษณะการคิดถึงผลลัพธ์ที่คาดหวังไปพร้อมกับวิธีการที่ต้องดำเนินการ (Effectual Theory) อาศัยหลักตรรกะสร้างสรรค์กลับคิดพลิกไปอีกด้านคือ วางเป้าหมายจากทรัพยากรที่อยู่ในมือ เขาจะลงมือทำจากสิ่งที่มีอยู่ มากกว่าการรอเวลาให้ได้ในสิ่งที่ต้องการแล้วค่อยลงมือทำ เป็นการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาและไม่แน่นอน

นวัตกรรมกับท้องถิ่น

ลักษณะแหล่งกำเนิดของนวัตกรรมท้องถิ่นข้างต้น สอดคล้องกับความเป็นผู้ประกอบการภาครัฐ นั่นก็คือ นายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนทีมผู้บริหาร การพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่น ต้องอาศัยความต่อเนื่องของผู้บริหาร ตลอดจนนโยบาย/วิธีการบริหาร นอกจากนี้ยังมีแหล่งกำเนิดนวัตกรรมท้องถิ่นขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากภาครัฐ ด้วยการใช้แรงจูงใจคืองบประมาณสนับสนุนการพัฒนาเพิ่มเติมจากเงินรางวัล ด้วยโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นได้ถูกกำหนดให้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการประกวดการบริหารจัดการที่ดี โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต้องการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคิดริเริ่ม หรือมีมุมมองที่ต่างไปจากเดิมในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ในการจัดการบริการสาธารณะ หรือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือเกิดประโยชน์คุ้มค่ามากขึ้น โดยผู้วิจัยบางกลุ่มในฐานะผู้ประเมินองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด พบความไม่ลงตัวของการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่น 9 ลักษณะ ได้แก่ 1) ตอบสนองความต้องการส่วนตัวผู้นำ จึงมุ่งการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะหรือกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม 2) ลอกเลียน แต่ไม่ปรับใช้ ใช้ตัวแบบสำเร็จรูปในการดำเนินโครงการนวัตกรรมจากการไปศึกษาดูงานจากภายนอก แต่ไม่ปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มองเล็ก แทนที่จะมองภาพใหญ่ เป็นโครงการที่มีผลกระทบน้อย หรือแสดงได้ไม่ชัดเจน 4) ขาด Impact ในการแก้ปัญหา เป็นโครงการที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ 5) คลอดแล้วทิ้ง เป็นโครงการที่สนับสนุนเงินให้กับกลุ่มต่าง ๆ แต่ขาดปัจจัย/กระบวนการเกื้อหนุนให้เกิดความเข้มแข็ง 6) เป็นนวัตกรรมเฉพาะกิจ เป็นการจัดงานเฉพาะกิจ หรือการประกวดต่าง ๆ เช่น การประกวดชุมชนสะอาด 7) ลงทุนสูงหรือไม่คุ้มค่า เนื่องจากต้นทุนการดำเนินการสูง 8) เล็กใหญ่ไม่สมส่วน ความยากง่ายของนวัตกรรมไม่สอดคล้องกับฐานะการคลังขององค์รปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก งบประมาณน้อย กลับทำโครงการที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก และ 9) เป็นนวัตกรรมไม่สุก คือยังไม่สรุปผลการดำเนินโครงการ แต่องค์รปกครองส่วนท้องถิ่นอาจรีบชิงส่งเข้ามาประกวดก่อน (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2560: 93-95)

ทั้งนี้ ความไม่ลงตัวทั้ง 9 ประการดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับข้อจำกัดของแหล่งกำเนิดนวัตกรรมที่มาจากภาครัฐส่วนกลาง อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับปรุงเพื่อพัฒนาโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในปีถัดไป จึงไม่ได้นำเสนอลักษณะนวัตกรรมที่ได้รับรางวัล รวมถึงประเด็นการบริหารงานแบบเครือข่ายหรือสร้างความร่วมมือ โดยเฉพาะการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำท้องถิ่น คือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ เรียกว่า กลยุทธ์นวัตกรรมแบบเปิด (Open innovation) ที่บริษัทเอกชนเปิดโอกาสให้บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยพัฒนานวัตกรรม สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ ตลอดจนสร้างการเติบโตยอดขายแบบก้าวกระโดดภายในระยะเวลาสองปี (O'Byrne & Others, 2014, p. 56) ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับผลผลิต คือสามารถดำเนินงานตามตัวชี้วัดและสอดคล้องกับคุณลักษณะชุมชนที่พึงประสงค์ 8 มิติ และระดับผลลัพธ์ คือ นวัตกรรมจากรูปแบบกิจกรรม/โครงการ และการดำเนินงาน

2.1.4 ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นกับการบริการกิจการสาธารณะ

กระแสการกระจายอำนาจเป็นพัฒนาการสำคัญของประเทศต่าง ๆ นับจากทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ตามทฤษฎีแล้ว การกระจายอำนาจต้องครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบคือ 1) การกระจายอำนาจด้านการคลังโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government Organization: LGO) มีความรับผิดชอบจัดการกับงบประมาณของตนเองและสามารถมีรายได้เป็นของตนเอง 2) กระจายอำนาจทางการเมืองให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถออกกฎหมายใช้ในท้องถิ่นของตนเองได้ เช่นเดียวกับผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งเสียงข้างมากในท้องถิ่นและ 3) การกระจายอำนาจทางด้านการบริหารที่มีความรับผิดชอบในการบริการเรื่องต่างๆ ทั้งการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ฯลฯ ความสำคัญของการกระจายอำนาจจะช่วยนิยามบทบาทหน้าที่ใหม่ของรัฐบาลกลางในการร่วมกันในกระบวนการพัฒนา (Grindle, 2007)

ในความเป็นจริงแล้ว โลกการบริหารสมัยใหม่ถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่รองรับภารกิจการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเองและมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการสาธารณะ Game and Wilson (2011) ชี้ว่าภารกิจสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นมีอย่างน้อย 6 ประการคือ 1.การเสริมสร้างชุมชน (building community) 2.การถนอมรักษาชุมชน (caring for community) 3.การให้การศึกษาแก่ชุมชน (educating community) 4.การสร้างความบันเทิงให้แก่ชุมชน (entertaining community) 5.การปกป้องรักษาชุมชน (protecting community) 6.การสนับสนุนชุมชน (supporting community) ขณะที่ทั้ง Lewis and Catron (1996) ย้ำว่า การบริการสาธารณะเป็นความไว้วางใจสาธารณะ

(public trust) ความไว้วางใจในที่นี้ นอกจากโยงไปถึงการทำหน้าที่ของตัวเราอย่างจริงจังและซื่อสัตย์ เพื่อสนับสนุนในเรื่องของผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) ความไว้วางใจยังเกี่ยวข้องกับภาษีของพลเมือง เพราะงบประมาณที่ใช้บริหารสาธารณะต่างมาจากเงินของพลเมืองทั้งสิ้น ส่วน Thompson (1985) ซึ่งเพิ่มเติมว่า นอกจากเรื่องภาษีที่มาจากพลเมืองแล้ว การบริหารที่ควรเน้นแนวคิดกระจายอำนาจ เนื่องจาก ประการแรก การบริหารต่าง ๆ และนโยบายสาธารณะสามารถที่จะไปกระทบความกินดีอยู่ดีประชาชนได้ ไม่จำกัดว่าเป็นนโยบายใด และประการต่อมา เมื่อส่งผลกระทบต่อการกินดีอยู่ดีประชาชน การบริหารที่เป็นธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะ แทนที่จะดูแลผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม แต่ควรต้องดูแลผลประโยชน์สาธารณะให้ทั่วถึงและต้องได้รับการยอมรับอย่างทั่วถึงจากสาธารณะจึงจะถือได้ว่าเป็นการบริหารที่ดี

ในส่วนของสังคมไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้ระบุภารกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (อ้างใน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2542)

กรุงเทพมหานคร (ตามมาตรา 16 และ 17)	
เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา (ตามมาตรา 16) มีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก	องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ตามมาตรา 17) มีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่
1. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส 2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ 3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ 4. การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่นๆ 5. การสาธารณูปการ 6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ 7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน 8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว 9. การจัดการศึกษา	1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด 2. การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น 3. การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น 4. การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น 5. การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6. การจัดการศึกษา

10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส 11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 13. การจัดให้มีและบำรุงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 14. การส่งเสริมกีฬา 15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน 16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น 17. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง 18. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	7. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน 8. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น 9. การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม 10. การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม 11. การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม 12. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ 13. การจัดการและดูแลสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ 14. การส่งเสริมการท่องเที่ยว 15. การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่นหรือจากสหการ 16. การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล 20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน 21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ 22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์ 23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ 24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 25. การผังเมือง 26. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร 27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ	17. การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง 18. การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น 19. การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ 20. การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ 21. การขนส่งมวลชนและการวิศวกรรมจราจร 22. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 23. การจัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด 24. จัดทำกิจการใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การ

28. การควบคุมอาคาร	บริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ ตามที่
29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	คณะกรรมการประกาศกำหนด
30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	25. สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
31. กิจกรรมอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด	26. การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น
	27. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
	28. จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
	29. กิจกรรมอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2.1.5 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

หากพิจารณาความหมายและองค์ประกอบของคำว่า “โครงการ” ซึ่งหมายถึง แผนงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม ที่ระบุรายละเอียดชัดเจน อาทิ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ผู้รับผิดชอบ วิธีการ หรือขั้นตอนในการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน ตลอดจนผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ การระบุไว้ชัดเจนย่อมจะทำให้สามารถนำโครงการไปปฏิบัติได้ง่าย และติดตามกำกับดูแล ตลอดจนประเมินผลโครงการได้ง่าย (สมพิศ สุขแสน, 2547) โดยองค์ประกอบที่ดีของโครงการโดยทั่วไปประกอบด้วย 1) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาขององค์การหรือหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) มีรายละเอียด วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ 3) รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของโครงการ จะต้องสอดคล้องกับปัญหาหรือหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 4) สามารถสนองต่อความต้องการของสังคม ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ และนโยบายของประเทศชาติ 5) รายละเอียดของโครงการ ต้องเข้าใจได้ง่าย และสามารถดำเนินโครงการได้ 6) เมื่อนำโครงการไปปฏิบัติแล้วต้องสามารถติดตามและประเมินผลได้ง่าย 7) โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลปัญหาและความต้องการที่เป็นความจริง และเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ 8) โครงการ

ต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทุกด้าน อย่างเพียงพอ อาทิ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น และ 9) โครงการจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงานที่แน่ชัดเพื่อเป็นหลักประกันว่ากิจกรรมของโครงการจะต้องทำให้เสร็จสิ้นเมื่อไร ป้องกันการเพิกเฉย หรือการขาดความรับผิดชอบ ซึ่งอาจทำให้โครงการล้มเหลวหรือเสียหายได้ (มยุรี อนุมานราชธน, 2543)

ในส่วนของการประเมินโครงการนั้น เป็นกระบวนการในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อที่จะทำความเข้าใจความก้าวหน้า ความสำเร็จ ประสิทธิภาพ ตลอดจน อุปสรรคของโครงการ นอกจากนี้ การประเมินโครงการเป็นแนวทางสำคัญของการจัดการโครงการซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายที่มีต่อโครงการใดก็ตามได้ในอนาคตภายภาคหน้า อีกทั้ง เป้าหมายของการประเมินโครงการมีความสำคัญหลายประการ อาทิ 1) เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง/พัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ 2) เพื่อหาแนวทางเปลี่ยนแปลงในแผนของโครงการ 3) เพื่อเตรียมตัวนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานของโครงการ ไม่ว่าจะเป็น รายงานระหว่าง การดำเนินโครงการหรือรายงานหลังจากที่โครงการเสร็จสิ้นลงแล้ว 4) เพื่อชี้แจงต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายใน องค์กรและภายนอกองค์กรที่มีต่อโครงการ 5) เพื่อการวางแผนในการพัฒนาให้โครงการเกิดความยั่งยืน 6) เพื่อ เรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรายรอบและปัจจัยต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อการทำงานของโครงการ 7) เพื่อเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับประชากรกลุ่มเป้าหมายของโครงการ 8) เพื่อนำเสนอถึงสิ่งดีงามและคุณค่าของโครงการ ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและต่อภาคสาธารณะ 9) เพื่อวางแผนและขบคิดถึงโครงการอื่น ๆ ต่อไป 10) เพื่อเปรียบเทียบ โครงการต่าง ๆ อันนำไปสู่การวางแผนในอนาคต และ 11) เพื่อเป็นข้อมูลในเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจต่าง ๆ ในภายภาคหน้า (Zarinpoush, 2006)

ขณะที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ป.ป.) ระบุถึง เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดการประเมินผลโครงการ ไว้ 8 เกณฑ์ ได้แก่

1) เกณฑ์ความก้าวหน้า (Progress) ประกอบด้วย (1) ผลผลิตเทียบกับเป้าหมายรวมในช่วงเวลา (2) จำนวนกิจกรรมแล้วเสร็จ (3) ทรัพยากรที่ใช้ไปในช่วงเวลา และ (4) ระยะเวลาที่ใช้ไป

2) เกณฑ์ประสิทธิภาพ (Efficiency) ประกอบด้วย (1) สัดส่วนผลผลิตต่อค่าใช้จ่าย (2) ผลผลิตต่อ กำลังคน (3) ผลผลิตต่อหน่วยเวลา และ (4) การประหยัดทรัพยากรการจัดการ

3) เกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) ประกอบด้วย (1) ระดับการบรรลุเป้าหมาย (2) ระดับการมีส่วนร่วม (3) ระดับความพึงพอใจ และ (4) ความเสี่ยงของโครงการ

4) เกณฑ์ผลกระทบ (Impacts) ประกอบด้วย (1) คุณภาพชีวิต (2) ทักษะคิดและความเข้าใจ และ (3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

5) เกณฑ์ความสอดคล้อง (Relevance) ประกอบด้วย (1) ประเด็นปัญหาหลัก (2) มาตรการหรือกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา และ (3) ความต้องการหรือข้อเรียกร้องของประชากรกลุ่มเป้าหมาย

6) เกณฑ์ความยั่งยืน (Sustainability) ประกอบด้วย (1) ความอยู่รอดด้านเศรษฐกิจ (Economic viability) (2) สมรรถนะด้านสถาบัน (Institutional capacity) และ (3) ความเป็นไปได้ในการขยายผล

7) เกณฑ์ความเป็นธรรม (Equity) ประกอบด้วย (1) ความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มอาชีพ (2) ความเป็นธรรมระหว่างเพศ และ (3) ความเป็นธรรมระหว่างชนรุ่น (Intergenerational equity)

8) เกณฑ์ความเสียหายของโครงการ (Externalities) ประกอบด้วย (1) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ และ (3) ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

อนึ่ง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ป.ป.) ย้ำว่า “เกณฑ์และตัวชี้วัดดังกล่าวข้างต้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการ ซึ่งครอบคลุมมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม มิติด้านการบริหารจัดการ มิติด้านทรัพยากร และมิติด้านสิ่งแวดล้อม เกณฑ์และตัวชี้วัด จะเป็นประโยชน์ในการติดตามและประเมินผลโครงการ ในลักษณะที่เป็นพลวัต ในทุกขั้นตอนของกระบวนการโครงการ เพื่อวัดถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ พัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งในทางปฏิบัติจำเป็นต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะโครงการ โดยกำหนดและวัดตัวแปรเฉพาะเพื่อประมวลเป็นตัวชี้วัดรวม (Composite indicators) ของแต่ละโครงการต่อไป”

2.2 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

1. ด้านกายภาพ

1.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านหรือชุมชนหรือตำบล

ตำบลสวนหม่อน ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2445 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองมัญจาคีรีถูกยุบและตั้งเป็นอำเภอมัญจาคีรี เดิมตำบลสวนหม่อนมีชื่อว่าตำบลมูลตุน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อตำบลมูลตุนเป็นตำบลสวนหม่อนมาจนถึงปัจจุบันนี้

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอมัญจาคีรี ตั้งอยู่เลขที่ - หมู่ที่ 6 บ้านโนนเขวา ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น มีระยะทางไปตามถนนมัญจาคีรี-บ้านทุ่ม ประมาณ 7 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันตกถนนมัญจาคีรี-บ้านทุ่มเข้าไป ประมาณ 300 เมตร

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบ มีลำน้ำชีไหลผ่านทางด้านทิศตะวันออก และพื้นที่ราบลาดเอียงไปทางทิศใต้ของตำบล ในพื้นที่หมู่ที่ 1,2,9,10,11,12 และ 13 จะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม บางส่วนอยู่ใกล้แม่น้ำชี ทำให้เกิดน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

อาณาเขต	ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี
	ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลกุดเค้า อำเภอมัญจาคีรี
	ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี
	ทิศตะวันตก	ติดต่อ	เทศบาลตำบลนาข่า อำเภอมัญจาคีรี

และมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากบริเวณทุ่งนาด้านตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านหนองต่อ บริเวณพิกัด ทีชี 353904 ตัดตรงผ่านทุ่งนาไปทางทิศตะวันออกตามแนวกิ่งกลางลำห้วยปากดาว บริเวณพิกัด ทีชี 381904 ระยะทางประมาณ 2.8 กม. จากนั้นขึ้นไปทางทิศเหนือตามกิ่งกลางลำห้วยปากดาวจนบรรจบกับลำห้วยน้อยบริเวณพิกัด ทีชี 383932 ระยะทางประมาณ 3.4 กม. และขึ้นไปทางทิศเหนือตามกิ่งกลางลำห้วยน้อยจนถึงกิ่งกลางลำห้วยบริเวณพิกัด ทีชี 384938 ระยะทางประมาณ 0.6 กม. จากนั้นตัดตรงผ่านทุ่งนาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนถึงกิ่งกลางถนนสายมัญจาคีรี - บ้านทุ่ม ที่พิกัด ทีชี 391942 ระยะทางประมาณ 0.8 กม. แล้วขึ้นไปทางทิศเหนือตามกิ่งกลางถนนสายมัญจาคีรี - บ้านทุ่ม จนถึงกิ่งกลางถนนบริเวณพิกัด ทีชี 391355 ระยะทางประมาณ 1.2 กม. จากนั้นตัดตรงลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านบริเวณป่าโปร่งด้านทิศเหนือหนองโปแดงจนถึงพิกัด ทีชี 410939 ระยะทางประมาณ 2.5 กม. และตัดตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านป่าโปร่งจนถึงต้นลำห้วยหินเก็งบริเวณพิกัด ทีชี 434909 ระยะทางประมาณ 3.9 กม. เป็นจุดสิ้นสุดรวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 15.2 กม.

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองแปน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากกิ่งกลางลำห้วยหินเก็งบริเวณพิกัด ทีชี 434909 ตัดตรงลงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ผ่านป่าโปร่งตัดผ่านถนนสายบ้านป่าฝุ - บ้านนาจาน บริเวณพิกัด ทีชี 430884 ผ่านถนนสายบ้านนาจาน - บ้านโคกกลาง บริเวณพิกัด

ทึชี 428871 ตัดผ่านหนองเป็นลงไปจนถึงกึ่งกลางแม่น้ำชีบริเวณพิกัด ทึชี 423845 ระยะทางประมาณ 6.4 กม. จากนั้นลงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามกึ่งกลางแม่น้ำชีจน ถึงกึ่งกลางแม่น้ำชีบริเวณพิกัด ทึชี 407820 ระยะทางประมาณ 6.5 กม. เป็นจุดสิ้นสุด รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 13.1 กม.

ทึชีใต้ ติดต่อกับตำบลกุดเค้า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น โดยมีแนวเขตเริ่มต้น จากกึ่งกลางแม่น้ำชีบริเวณพิกัด ทึชี 407820 ตัดตรงผ่านทุ่งนาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านบึงกุดเค้า จนถึงปากลำห้วยปลาปากบริเวณพิกัด ทึชี 387838 ระยะทางประมาณ 2.7 กม. จากนั้นขึ้นไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามลำห้วยปลาปาก จนถึงกึ่งกลางลำห้วยบริเวณพิกัด 2.8 กม. ทึชี 372862 ระยะทางประมาณ 3.2 กม. แล้วตัดตรงผ่านทุ่งนาไปทางทิศตะวันตกจนถึงกลางถนนสายบ้านบัว-บ้านนาข่า ด้าน ทิศเหนือบ้านบัวที่ บริเวณพิกัด ทึชี 353863 ระยะทางประมาณ 1.9 กม. เป็นจุดสิ้นสุด รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 7.8 กม.

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเทศบาลตำบลนาข่า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจาก กึ่งกลางถนนสายบ้านบัว – บ้านนาข่า บริเวณพิกัด ทึชี 353863 ตัดตรงผ่านป่าโปร่งและทุ่งนาขึ้นไปทางทิศเหนือจนถึงกลางทุ่งนาด้านตะวันออกเฉียงเหนือบ้านหนองต่อบริเวณพิกัดทึชี 353904 เป็นจุดสิ้นสุด ระยะทาง ประมาณ 4.1 กม.

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

แบบมรสุม 3 ฤดู

-ฤดูร้อน (มีนาคม-มิถุนายน)

-ฤดูฝน (กรกฎาคม-ตุลาคม)

-ฤดูหนาว (พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์)

1.4 ลักษณะของดิน

ลักษณะดินเขตตำบลสวนหม่อนส่วนใหญ่เป็นดินทรายละเอียด ซึ่งเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อุ่ม น้ำได้น้อย แต่มีคุณสมบัติในการระบายน้ำได้ดี จึงเหมาะสำหรับการทำการเกษตรด้านการปลูกพืชไร่พืชสวน เช่น อ้อย มันสำปะหลังไม้ผล ต่าง ๆ เป็นต้น ดินที่เป็นปัญหา คือ ดินเค็ม

ปัญหาด้านทรัพยากรดินในเขตตำบลสวนหม่อนเกิดขึ้นทั้งจากลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่คือ ดินเค็ม และจากการทำการเกษตรหรือใช้ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมและขาดการบำรุงดิน ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำดินถูกชะล้างพังทลายในพื้นที่ที่เป็นดินตื้น และปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ ซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วไปในตำบลโดยสรุปดินในเขต ตำบลสวนหม่อนมีศักยภาพปานกลาง

สำหรับการพัฒนาการเกษตรและส่วนใหญ่เป็นดินที่ต้องได้รับการปรับปรุงบำรุงดินในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการในแง่ความอุดมสมบูรณ์ของดิน เป็นต้น

1.5 ลักษณะของแหล่งน้ำ

1) แหล่งน้ำธรรมชาติ

- แม่น้ำชี ผ่านหมู่ที่ 13 ของตำบลสวนหม่อน มีความยาวประมาณ 2,000 เมตร
- ลำห้วย หนองบึง

2) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย บ่อน้ำตื้น ประปาหมู่บ้าน ถังเก็บน้ำฝน บ่อโยก

1.6 ลักษณะของไม้และป่าไม้

ตำบลสวนหม่อนป่าโคกหลวงอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบร่วมกัน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนหม่อน ตำบลโพนเพ็ก ตำบลหนองแปน และตำบลท่าศาลา ในส่วนของตำบลสวนหม่อนมีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 10,513 ไร่ ซึ่งปัจจุบันปลูกไม้ยูคาลิปตัส ซึ่งเป็นไม้โตเร็วและปลูกไม่นานนาพรรณ

2. ด้านการเมือง/การปกครอง

2.1 เขตการปกครอง

ตำบลสวนหม่อน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านสวนหม่อน

หมู่ที่ 8 บ้านสว่าง

หมู่ที่ 2 บ้านมูลตุน

หมู่ที่ 9 บ้านโคกกลาง

หมู่ที่ 3 บ้านกอก

หมู่ที่ 10 บ้านโนนพะยอม

หมู่ที่ 4 บ้านป่าฝุ

หมู่ที่ 11 บ้านสวนหม่อน

หมู่ที่ 5 บ้านขาม

หมู่ที่ 12 บ้านขามป้อม

หมู่ที่ 6 บ้านโนนเขวา

หมู่ที่ 13 บ้านชีวังแคน

หมู่ที่ 7 บ้านเหล่ากกหุ้ง

หมู่ที่ 14 บ้านกอก

ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ชื่อ-สกุล	หมายเหตุ
1	สวนหม่อน	1	นายชัยพร สีลาชม	ผู้ใหญ่บ้าน
2	มูลตุ่น	2	นายสมบัติ ปานด้วง	ผู้ใหญ่บ้าน
3	กอก	3	นางอังคณา พินิจมนตรี	ผู้ใหญ่บ้าน
4	ป่าฝุ	4	นายประดิษฐ์ นีระพงษ์	ผู้ใหญ่บ้าน
5	ขาม	5	นายสมพร พิมมะสอน	ผู้ใหญ่บ้าน
6	โนนเขวา	6	นายสนิท กันยาไม้	ผู้ใหญ่บ้าน
7	เหล่ากหุ้ง	7	นายสุสัน โทดา	ผู้ใหญ่บ้าน
8	สว่าง	8	นายสงกรานต์ นาคี	ผู้ใหญ่บ้าน
9	โคกกลาง	9	นายวิทยา พุทธมาตย์	ผู้ใหญ่บ้าน
10	โนนพยอม	10	นางสัมฤทธิ์ ทองน้อย	ผู้ใหญ่บ้าน
11	สวนหม่อน	11	นายนิพนธ์ โสชาลี	กำนันตำบลสวนหม่อน
12	ขามป้อม	12	นายณัฐพล โตโส	ผู้ใหญ่บ้าน
13	ชีวังแคน	13	นายประสิทธิ์ ไชยแสง	ผู้ใหญ่บ้าน
14	กอก	14	นายสมมาศ มีใจ	ผู้ใหญ่บ้าน

2.1 การเลือกตั้ง

ตำบลสวนหม่อนได้มีประกาศให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ในวันอาทิตย์ที่ 20 ตุลาคม 2556 แบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 1 เขตเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 5,971 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 4,584 คน คิดเป็นร้อยละ 76.77

ผู้บริหารท้องถิ่น

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายธนวรรณ สังข์ทอง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
2	นายปิ่น ชันธิรัตน์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
3	นายประสิทธิ์ บุญสิทธิ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
4	นายสมพร วีนชีแซง	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

และได้มีประกาศให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ในวันอาทิตย์ ที่ 20 ตุลาคม 2566 แบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 14 เขตเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 5,969 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 4,583 คน คิดเป็นร้อยละ 77 ปัจจุบันมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จำนวน 28 คน

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	นายทอง นาคเหล็ก	ส.อบต. หมู่ที่1	ประธานสภา อบต.สวนหม่อน
2	นายเทิดศักดิ์ คนมีสัตย์	ส.อบต. หมู่ที่2	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
3	นายคมสัน รุ่งสกาย	ส.อบต. หมู่ที่2	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
4	นางนิรมล สามล	ส.อบต. หมู่ที่3	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
5	นายบุญเรือน สีนุ	ส.อบต. หมู่ที่3	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
6	นางเจษฎาวลัย แก้วสมบัติ	ส.อบต. หมู่ที่4	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
7	นายบุญมี หม่อมตุ่น	ส.อบต. หมู่ที่4	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
8	นายแสงอาทิตย์ น้อยหา	ส.อบต. หมู่ที่5	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
9	นายจงรักษ์ หล้าปุย	ส.อบต. หมู่ที่5	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
10	นายนิยม เนตรชีว	ส.อบต. หมู่ที่6	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
11	นายสำรอง ผางแพ่ง	ส.อบต. หมู่ที่6	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
12	นายมังกร ชูเชิด	ส.อบต. หมู่ที่7	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
13	นายภานุวัชร บุญเทพ	ส.อบต. หมู่ที่8	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
14	นายสุดใจ ประกายศรี	ส.อบต. หมู่ที่9	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
15	นายบุญถม ชี้อตรง	ส.อบต. หมู่ที่9	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
16	นายวัชรินทร์ สีดาโคตร	ส.อบต. หมู่ที่10	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
17	นายทองปน คันทะพรหม	ส.อบต. หมู่ที่10	รองประธานสภา อบต.สวนหม่อน
18	นางนิระพร โสขาริ	ส.อบต. หมู่ที่11	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
19	นางกรองใจ เชื้อบุญมา	ส.อบต. หมู่ที่11	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
20	นายพิสิทธิ์ พันชาติ	ส.อบต. หมู่ที่12	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
21	นายพิเชษฐ ปานด้วง	ส.อบต. หมู่ที่12	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
22	นางแดง ศรทศพล	ส.อบต. หมู่ที่13	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
23	นายพวน ชัยฉลาด	ส.อบต. หมู่ที่13	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
24	นายสนั่น กาเต้อย	ส.อบต. หมู่ที่14	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน
25	นายประยูร ศรีโพนเพ็ก	ส.อบต. หมู่ที่14	สมาชิกสภา อบต.สวนหม่อน

3.ข้อมูลประชากร

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

จากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง การตรวจสอบประชากรจากทะเบียนบ้าน ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี มีประชากร รวมจำนวน 7,569 คน เป็นชาย 3,762 คน หญิง 3,900 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 119.8 คนต่อตารางกิโลเมตร และการตรวจสอบบ้านจากทะเบียนบ้านมีจำนวน 2,377 หลัง

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	สวนหม่อน	499	547	1,046	421
2	มูลตุ่น	532	544	1,081	312
3	กอก	350	367	717	237
4	ป่าฝุ	146	156	302	87
5	ขาม	251	270	521	160
6	โนนเขวา	303	297	600	166
7	เหล่ากกหุ้ง	268	278	546	160
8	สว่าง	215	238	543	147
9	โคกกลาง	163	163	328	143
10	โนนพยอม	137	121	258	80
11	สวนหม่อน	310	308	618	247
12	ขามป้อม	111	86	197	57
13	ชีวังแคน	227	244	471	120
14	กอก	212	265	477	153
	รวม	3,762	3,900	7,569	2,490

3.3 ช่วงอายุและจำนวนประชากร

อายุ ต่ำกว่า 18 ปี	ชาย	665	คน	หญิง	645	คน
อายุ 19-60 ปี	ชาย	2,379	คน	หญิง	2,401	คน
อายุ มากกว่า 60 ปี	ชาย	630	คน	หญิง	837	คน

4. สภาพทางสังคม

4.1 การศึกษา

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้ง	ผู้บริหารโรงเรียน	หมายเหตุ
1	โรงเรียนบ้านสวนหม่อน	บ้านสวนหม่อน หมู่ที่ 1	นายบรรพต จันทร์ดาเสื่อ	
2	โรงเรียนบ้านมูลต๋น	บ้านมูลต๋น หมู่ที่ 2	นางสาวญาณิสา สะภา	
3	โรงเรียนบ้านกอกป่าฝูวิทยา	บ้านกอก หมู่ที่ 3	นายสำเริง แก้วสมบัติ	ขยายโอกาส
4	โรงเรียนบ้านขามครุราษฎร์อุปถัมภ์	บ้านขาม หมู่ที่ 5	นายประมวล ผอนนอก	
5	โรงเรียนโนนเขาวประชาธิราช	บ้านโนนเขาว หมู่ที่ 6	นายทวีป โคตรทองกลาง	
6	โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง	บ้านเหล่ากกหุ้ง หมู่ที่ 7	นายเดช รอบคอบ	ขยายโอกาส
7	โรงเรียนไตรมิตรศึกษา	บ้านโคกกลาง หมู่ที่ 9	นายประพันธ์ อ้นภักดี	
8	โรงเรียนบ้านวังแคน	บ้านชีวังแคน หมู่ที่ 13	นายวุฒิพงษ์ ศรีจันทร์	

จำนวนนักเรียน

ที่	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน												หมายเหตุ
		อนุบาล			ประถมศึกษา			มัธยมศึกษา			รวมทั้งหมด			
		ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	
1	บ้านสวนหม่อน	17	8	25	20	14	34	-	-	-	31	22	53	
2	บ้านมูลต๋น	9	11	20	17	5	22	-	-	-	26	16	42	
3	บ้านกอกป่าฝูวิทยา	11	4	15	25	25	50	22	10	32	67	44	110	
4	บ้านขามครุราษฎร์อุปถัมภ์	3	2	5	11	6	17	-	-	-	14	2	22	
5	บ้านโนนเขาวประจักษ์	5	3	8	13	6	19	-	-	-	26	16	42	
6	บ้านเหล่ากกหุ้ง-สว่าง	17	9	26	22	27	49	11	9	20	50	45	95	
7	ไตรมิตรศึกษา	8	10	18	14	8	22	-	-	-	22	18	40	
		จำนวนนักเรียน												

ที่	โรงเรียน	อนุบาล			ประถมศึกษา			มัธยมศึกษา			รวมทั้งหมด			หมายเหตุ
		ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	ช	ญ	ร	
8	วังแคน	7	4	11	18	15	33	-	-	-	24	18	42	
9	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลสวนหม่อน	37	33	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	รวม	89	95	185	156	1๑7	273	44	33	77	275	234	509	

จำนวนครู/อาจารย์/บุคลากรทางการศึกษา

ที่	โรงเรียน	ข้าราชการครู			ตำแหน่งอื่น			นักการ	รวมทั้งหมด		
		ช	ญ	ร	ช	ญ	ร		ช	ญ	ร
1	บ้านกอกป่าผุวิทยา	2	11	13	2	3	5	1	4	14	18
2	บ้านสวนหม่อน	3	6	9	1	-	1	-	4	6	10
3	เหล่ากกหุ้งสว่าง	1	10	11	2	4	6	1	3	14	17
4	บ้านมูลตุ่น	3	3	6	-	-	-	-	3	3	6
5	ไทรมิตร	4	-	4	2	1	3	1	6	1	7
6	โนนเขวาประชารักษ์	1	3	4	1	1	2	1	2	4	6
7	บ้านขามคุรุราษฎร์อุปถัมภ์	1	2	3	1	1	2	1	2	3	5
8	วังแคน	2	-	2	-	3	3	1	3	3	6
รวม		17	35	52	9	13	22	6	27	48	75

4.2 สาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง

ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	พื้นที่รับผิดชอบ	บุคลากร	
				ชื่อ	ตำแหน่ง
1	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	บ้านสว่าง หมู่ที่ 8	หมู่ที่ 1,4,5,6,7,8,11	1.นายบรรดิษ งามคุณ 2.นายศราวุธ อนันต์ศักดิ์ 3.นางทิพากร ไทยดี	-ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล -เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน6 -พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
2	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	บ้านกอก หมู่ที่ 14	หมู่ที่ 2,3,9,10,12,13,14	1. นายจักพงษ์ เจริญคุณ 2. นางสาวสุตา สัตย์พันธ์ 3. นางสาวบุรียกร เอนอ่อน 4. นางสาวช่อนภา ดาทุมมา 5.นางวิจิตรา กองคำ 6.นางสาววิศิณี อัจเจริญ 7.นางกาญจนา โคตรเจริญ	-เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน -พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ -เจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน -นักวิชาการสาธารณสุข -พนักงานผู้ช่วยพยาบาล -พนักงานบริการ -พนักงานบริการ

4.3 อาชญากรรม

โดยพื้นฐานแล้วสาเหตุแห่งการประกอบอาชญากรรมในพื้นที่ตำบลสวนหม่อน จำคล้ายคลึงกันเกิดจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และการเพิ่มขึ้นของประชากรเมื่อคนเราประกอบอาชญากรรมหรือคิดว่าการค้าขายของผิดกฎหมาย การค้ายาเสพติด การพนัน ฯลฯ สามารถสร้างความร่ำรวยได้ในระยะเวลาสั้นจึงประกอบอาชญากรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะน้อยมากในพื้นที่ตำบลสวนหม่อน และอยู่ในการกำกับดูแลของสถานีตำรวจภูธรมัญจาคีรี

4.4 ยาเสพติด

ปัญหาการติดสารเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลต่อชีวิตของคนที่ติดยา ครอบครัว และสังคมปัจจัยที่เป็นสาเหตุการติดสารเสพติดหลายประการ ซึ่งสาเหตุต่างๆมีความเกี่ยวข้องกัน ดังนี้

- ความอ่อนไหวทางจิตใจและอารมณ์ ซึ่งรุนแรงมากน้อยแล้วแต่บุคคล
- ติดเพราะถูกชักชวน ถูกหลอกลวง ถูกบีบบังคับจากหมู่คณะ
- การแสดงค่านิยมที่ต้องการจะต่อต้านต่อคำสั่งสอน หรือห้ามปรามจากผู้ใหญ่
- อาจเป็นเพียงความอยากรู้อยากเห็น อยากลอง อยากมีประสบการณ์
- วัยรุ่นที่ด้อยโอกาสต้องการหนีจากสภาพของตนชั่วคราว การใช้น้ำเป็นยาที่ทำให้ตนลืมเหตุการณ์นั้นได้ชั่วคราว ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะน้อยมาในพื้นที่ตำบลสวนหม่อน และอยู่ในการกำกับดูแลของสถานีตำรวจภูธรมัญจาคีรี

4.5 การสังคมสงเคราะห์

สภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนชาวตำบลสวนหม่อน เป็นสิ่งที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญและเป็นห่วงเป็นใยอย่างยิ่ง จึงได้มีการจัดสวัสดิการสังคมขึ้นเพื่อดูแลส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน และให้การสงเคราะห์ผู้ขาดแคลนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบภัย ดูแลสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ให้การ สนับสนุน และส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่ชุมชนและประชาชน ให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้โดยมี งานสังคม สงเคราะห์ ดูแลเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ทุกข์ยาก รวมถึงงานพัฒนาชุมชน ดูแลเกี่ยวกับการท างานด้านการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมตลอดถึงงานกองทุน งานออมทรัพย์ และสนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพ ดูแลสวัสดิการของผู้สูงอายุและผู้พิการหรือทุพพลภาพ

5. การบริการพื้นฐาน

5.1 การคมนาคมขนส่ง

1) ถนนสายหลัก

-ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 2062 ผ่าน ม.1,ม.3,ม.4,ม.6,ม.7,ม.8

2) ถนนสายรอง

-ถนนในความรับผิดชอบของ อบต.สวนหม่อน ดังนี้

ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน มีความยาวทั้งสิ้น 37,713 เมตร

-ถนนลาดยาง ระยะทางรวม 7,732 เมตร

5.2 การไฟฟ้า

ในตำบลสวนหม่อน อยู่ในการดูแลของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอแม่จวนจาศรี

- มีไฟฟ้าใช้ครบทั้ง 14 หมู่บ้าน

5.3 การประปา

การใช้น้ำประปาในตำบลสวนหม่อน

- มีการใช้น้ำประปาภูมิภาคอำเภอชนบท ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 14

- มีการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน (บาดาล) ได้แก่ หมู่ที่ 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13

- มีการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน (ผิวดิน) ได้แก่ หมู่ที่ 14

5.4 โทรศัพท์

ระบบการติดต่อสื่อสารมีทั้งระบบโทรศัพท์สาธารณะครอบคลุมทุกหมู่บ้าน มีบริการ โทรศัพท์เคลื่อนที่ทุก ระบบที่มีให้บริการอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ นอกจากนั้นยังมี Internet ไร้สายไว้บริการฟรี (Free Wifi) สำหรับผู้ที่สนใจ สามารถแจ้งขอรหัสใช้งานได้ฟรี ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ใน วัน และเวลาราชการ

5.5 ไปรษณีย์หรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

ที่ทำการไปรษณีย์ที่ใกล้ที่สุด ได้แก่ ไปรษณีย์อำเภอแม่จวนจาศรี ซึ่งห่างจากองค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อน ประมาณ 7 กิโลเมตร

6. ระบบเศรษฐกิจ

6.1 การเกษตร

สภาพทางเศรษฐกิจของตำบลสวนหม่อนเป็นสภาพเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก กว่าร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น การทำนา การปลูกมัน ลำปะหูลัง เป็น

ต้น หลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวแล้วคนในพื้นที่ก็จะว่างงานเนื่องจาก ไม่มีอาชีพรองรับ ส่วนอีกร้อยละ 10 ประกอบอาชีพอื่น ๆ

6.2 การประมง

ตำบลสวนหม่อน ไม่มีการประกอบอาชีพหรือทำการประมงในพื้นที่แต่อย่างใดเนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำที่เพียงพอหรือเหมาะสมสำหรับการทำประมงในพื้นที่

6.3 การปศุสัตว์

ตำบลสวนหม่อน มีการปศุสัตว์ คือ การเลี้ยงโค การเลี้ยงกระบือ และการเลี้ยงสุกร ในทุกหมู่บ้าน ของตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

6.4 การบริการ

-ร้านค้าขาย/รับซื้อสินค้า	จำนวน 85 แห่ง
-โรงสีข้าว	จำนวน 27 แห่ง
-ร้านซ่อม/โรงเก็บรถ/วัสดุ	จำนวน 17 แห่ง
-ปั้มน้ำมัน	จำนวน 5 แห่ง
-ห้องเช่า	จำนวน 5 แห่ง

6.5 แหล่งท่องเที่ยว

มีหมู่บ้านเต่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวการเดินทางไปหมู่บ้านเต่าบ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นจากตัวเมืองขอนแก่นไปทาง อ.ชุมแพ ผ่านทางแยกเข้าสนามบินขอนแก่นไปตามถนนถึงสี่แยกบ้านห่ม ประมาณ 14 กม.เลี้ยวซ้ายแยกเข้าไปใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2062 ไป อ.มัญจาคีรีถึง หลักกม.ที่ 40 ด้านซ้ายมือจะถึงปากทางเข้าบ้านเต่าเลี้ยวไปตามถนนประมาณ 50 ม. ก็จะถึงสวนเต่า

6.6 อุตสาหกรรม

- โรงทอเสื่อ 1 แห่ง
- โรงปูน(ซีเมนต์) 1 แห่ง

6.6 แหล่งพาณิชยกรรมและกลุ่มอาชีพ

อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน จำนวน 140 คน

อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 160 คน

กลุ่มพัฒนาสตรีตำบล จำนวน 14 คณะ

กลุ่มอาชีพ จำนวน 6 กลุ่ม

6.7 แรงงาน

ราษฎรพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรมได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นการประกอบอาชีพภายในครัวเรือน จึงไม่จำเป็นต้องมีการจ้างแรงงาน หรืออาจจะมีบ้างในช่วงในฤดูกาลทำนาอาจใช้แรงงานจากเพื่อนบ้าน

7. เศรษฐกิจพอเพียงท้องถิ่น (ด้านการเกษตรและแหล่งน้ำ)

7.1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านหรือชุมชน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม(คน)	จำนวน ครัวเรือน	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)
		ชาย(คน)	หญิง(คน)			
1	สวนหม่อน	500	559	1,059	382	3,276.47
2	มูลตุ่น	539	539	1,078	299	3,139.55
3	กอก	348	364	712	299	1,761.48
4	ป่าฝุ	144	155	299	81	2,915.36
5	ขาม	256	280	536	157	2,068.25
6	โนนเขวา	295	296	591	163	9,941.00
7	เหล่ากกหุ้ง	268	278	546	154	2,431.87
8	สว่าง	234	224	458	144	2,458.04
9	โคกกกลาง	163	166	329	136	3,997.97
10	โนนพยอม	141	116	257	74	1,776.76
11	สวนหม่อน	312	312	624	238	1,952.56
12	ขามป้อม	110	90	200	56	1,023.85
13	ชีวังแคน	222	243	465	118	1,662.46
14	กอก	210	251	461	144	1,594.44

7.2 ข้อมูลด้านการเกษตร

ราษฎรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรมได้แก่ทำนา ทำสวน ทำไร่ และการเลี้ยงสัตว์ ส่วนอีกร้อยละ 10 ประกอบอาชีพอื่นๆ

7.3 ด้านแหล่งน้ำทางการเกษตร

-แหล่งน้ำธรรมชาติ

แม่น้ำชี ผ่านหมู่ที่ 13 ของตำบลสวนหม่อน มีความยาวประมาณ 2,000 เมตร

ลำห้วย หนองบึง 39 แห่ง/สาย

-แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

คลองชลประทาน 1 แห่ง/สาย

บ่อบาดาลสาธารณะ 24 แห่ง

บ่อบาดาลเอกชน 36 แห่ง

7.4 ด้านแหล่งน้ำกิน น้ำใช้ (หรือน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค)

มีการใช้น้ำประปาภูมิภาคอำเภอนบพ ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 9, 10, 11, 12, 14

มีการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน (บาดาล) ได้แก่ หมู่ที่ 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13

มีการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน (ผิวดิน) ได้แก่ หมู่ที่ 14

8. ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

8.1 การนับถือศาสนา

ตำบลสวนหม่อน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประมาณ 99 ของประชากรทั้งหมดส่วนร้อยละ 1 นับถือศาสนาอื่น ๆ

8.2 ประเพณีและงานประจำปี

ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จะดำเนินการจัดทำเป็นประจำทุกปี คือ งานประเพณีสงกรานต์

8.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นของตำบลสวนหม่อน คือ การจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ
พรมเช็ดเท้า การทอผ้ามัดหมี่ การทำขนม ปลาสาม เป็นต้น

ภาษาถิ่น ภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือภาษาอีสาน เป็นภาษาท้องถิ่นที่ใช้พูดสำหรับการสื่อสารในตำบลสวน
หม่อนและใช้ภาษาไทยสำหรับในการติดต่อราชการหรือกับหน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ

9. ทรัพยากรธรรมชาติ

9.1 น้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำน้ำ ลำห้วย จำนวน 10 แห่ง

หนองน้ำสาธารณะ จำนวน แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ฝาย จำนวน 6 แห่ง

สระน้ำ จำนวน 5 แห่ง

ระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน 14 แห่ง

บ่อน้ำตื้น จำนวน 1 แห่ง

9.2 ป่าไม้

ป่าโคกหลวงอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบร่วมกัน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนหม่อน ตำบลโพนเพ็ก ตำบลหนอง
แปน และตำบลท่าศาลา ในส่วนของตำบลสวนหม่อนมีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 10,513 ไร่ ซึ่งปัจจุบันปลูก
ไม้ยูคาลิปตัสซึ่งเป็นไม้โตเร็วและปลูกไม่นานนาพรรณ

9.3 ภูเขา

ในพื้นที่ตำบลสวนหม่อนไม่มีภูเขา เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่เป็นลักษณะพื้นที่ราบ

9.4 คุณภาพของลักษณะธรรมชาติ

ตำบลสวนหม่อนมีทรัพยากรน้ำ จากแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำชีไหลผ่าน ลำห้วยและบึงกุดเค้า สภาพปัญหาในด้านการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง โดยมีสาเหตุมาจากภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง สภาพดินทรายที่ไม่กักเก็บน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติตื้นเขิน ปัญหาน้ำท่วมเวลาน้ำหลาก

2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

